

G. HÉRI VERA

**HUNYADI MÁTYÁS ÉRMEI
A MAGYAR NEMZETI MÚZEUM GYŰJTEMÉNYÉBEN**

Magyarország történelmének egyik csúcspontját érte el Hunyadi (Corvin) Mátyás uralkodásának évei alatt. (1458-1490). Az Anjou uralkodók alatt megkezdett központosító törekvéseket teljesítette ki, megteremtette a központosított rendi monarchiát, a pénzgazdálkodás támogatására épülő gazdaságpolitikával jelentős jövedelemre tett szert. A jól átgondolt, s általában következetes gazdaságpolitika eredményeképpen nagyszabású kulturális célkitűzéseit is meg tudta valósítani.

Hunyadi Mátyás dicsőségét és alakját szobrok, domborművek, kódexek illusztrációi, emlékérmek őrzik.

Első típusú érme előlapja

A királyról készített érmek három alaptípusba sorolhatók. Az első egy nagyméretű egylapú portréérem (100. o.):

Gyöngykörben: MATHIAS REX - HUNGARIAE körirat. A mezőben Mátyás tölgykoszorús, jobbra forduló arcképe. Kihajtott gallérú felső ruhát visel. Bronz, 84 mm, ltsz.: MNM 14/951-97. Ismeretlen itáliai mester műve.

Az érem a javakorában levő uralkodó valóságghú képe. Valószínű keletkezési ideje az 1480-as évek eleje.

A második típusú érem ugyancsak koszorús arcképet ábrázol. Előlap: sima szegély, körben: MATHIAS REX HUNGARIAE BOHEMIAE DALMAT körirat. A mezőben az uralkodó jobbra forduló babérkoszorús mellképe. A megoldás antikizáló, ruházatában is antik hatás érvényesül. Hátlap: fent Csaba királyfi serege, az érem alsó felében egymásnak rontó zászlós csapatok, középen, oszlopon, két pálcát tartó alak. A szelvényben: MARTI FAUT/ORI szöveg. Bronz, 52 mm, MNM ltsz.: 147-885-50.

Az érem bizonyosan 1469 után készült, mert cseh királyi címe is rajta van. Valószínű azonban, hogy 1482 után készült, mert ekkor érkezik Mátyás udvarába Giovanni Dalmata, aki az építészetben az antikizáló irányzatot képviselte. Bizonyára más művészetekre is kisugárzott a hatása.

Mindmáig teljesen bizonytalan, hogy milyen csatára utal a hátlapi ábrázolás és főleg mi a szerepe az oszlopon álló alaknak. Az érem felső felében valószínűleg Csaba királyfi és serege jelenik meg, az alsó rész bizonyos fokig emlékeztet Hunyadi János a gyulafehérvári székesegyházban levő síremlékének domborműveire. Az egész kompozíció azonban bizonytalan jelentésű.

Második típusú érem előlapja

A második típusú érme hátlapja

Az előlapi portréábrázolás jelenik meg a Philostratos-kódex címoldalán. A lap illusztrációi a római pénzekben szereplő császárportrék, a bal oldali középső Mátyás arcképe. A címek felsorolásában szerepel az AUSTRIAE DUX méltóság is. Minthogy Mátyás Bécsset 1485-ben ostromolta sikerrel, a kódexben szereplő kép 1485 után keletkezhetett, az érme viszont ez év előtti időben kellett, hogy készüljön.

A második típusú éremről számtalan öntvény készült, különböző fém variációkban (ezüst, aranyozott ezüst, aranyozott bronz).

A második típusú érmek sorába tartozik egy hibrid érme, mely Gian Christoforo Romano műve. Előlap: sima szegély, körben: MATHIAS REX HUNGARIAE BOHEMIAE DALMAT felirat, Mátyás koszorús, antikizáló, jobbra forduló portréja. Hátlap: sima szegély, körben: (az előlaptól eltérő betűtípussal) CASTITATI VIRTUTIQ INVICTAE felirat. Baloldalt ruhátlan ülő női alak, egyik kezében palmaág, másikban botra tekeredő kígyót tart, előtte datolyafa. Bronz, 48 mm, MNM ltsz.: R.II. - 116.

Gian Christoforo Romano szobrász, ötvös, érmész, gemmavéső művészként tevékenykedett Aragoniai Ferdinánd udvarában 1491 és 97 között. Ezután Mantuába ment, ahol Aragoniai Izabelláról mintázott érmet. Előlapján az özvegy hercegnét ábrázolja, hátlapján az előbb ismertetett hátlapi megoldást. Az érme valószínűleg 1500 körül keletkezett. Romano megmintázta Mátyás özvegyét, Aragoniai Beatrixot is, előlapján a márványdomborműről ismert, telt, fátyolos királynét ábrázolva, hátlapján a ruhátlan ülő női alakot.

Tekintve a Mátyás-érmén látható kétféle betűtípust, valamint, hogy az elő- és hátlap élesége, részletessége feltűnően nem egyezik, nagy valószínűséggel lehet állítani, hogy Romano egy meglevő Mátyás-éremről öntötte az előlapi portrét, és saját, eredeti modelljéről öntötte hozzá a hátlapot. További bizonyíték lehet arra, hogy nem összetartozó elő- és hátlapot öntött egygő Romano: a legkorábbi érem, az Izabellát ábrázoló hátlapján levő körirat és allegória a hercegné legyőzhetetlen szeplőtlenségét és erényességét dicséri. Nem valószínű, hogy ez megfelelné a mátyási életút sommázására. Romano még 1489-ben, magyarországi tartózkodása alatt készítette el a híres páros márványdomborműveket, s valószínű, hogy később az özvegy és dicsőségét vesztett Beatrixnak szánta az érmet.

A két említett érem később több Corvin-kódex Mátyást ábrázoló illusztrációjának lett a modellje. Az egylapú nagyobb méretű érem nyomán készült pl.: a Brüsszeli Missale miniatúrája, melyet Attavante illusztrált. A kisebb méretű érem volt a modellje pl.: a Hieronymuskódex és a már említett Philostratos-kódex arcképeinek.

A harmadik típust egy kisméretű, szembe néző portrét ábrázoló érem képviseli. Előlap: fonottdíszes szegélyben: MATTH:HUN:COR:PANNONIAE:BOH körirat, a mezőben a király szembe néző arcképe, hosszú dús hajjal; öltözete mellvért. Lent: AETA:48. Hátlap: fonottdíszes szegély, négyszögletes kartusban: CAESARE MA/GNA MUHI VICTO:/THRACUM:TY/RANNIS:MAIOR/APOLLINEA GLO/RIA PARTA TU/BA EST ANNO/MCCCCCLXXXVI felirat, lent pajzsban a hollós címer. Arany, 34 mm, 3,87 g, Severin Brachmann műve, MNM ltsz.: 83/934-3. Több, utánöntéssel készült fémvariánsa van.

Mintázása, de a rajta látható portrémegoldás is bizonyítja, hogy nem az itáliai kultúrkörhöz tartozó érmész műve.

Georg Stein, Mátyás lausitzi és sziléziai kormányzója, Bécs elfoglalása után Bautzenban, a Burg Ortenburgban, kaputornyot építtetett. Ennek díszé egy, a trónoló Mátyást ábrázoló szobor volt. A szembe néző szobor arcának hiteles mása került az éremre.

Voltaképpen e három éremtípus képviseli a király életében született műveket. A későbbi évszázadok során többnyire ezek másolatai, valamint az ugyancsak sokszorosítható metszetek voltak azok az eszközök, melyek révén hiteles arcképét meg lehetett őrizni.

Vera G. Héri
MEDALS OF KING MATTHIAS FROM THE
COLLECTION OF THE HUNGARIAN NATIONAL MUSEUM

Summary

King Matthias continued the process of centralization, started by the Angevin kings on the Hungarian throne. He created a centralized feudal monarchy; his determined economic policy brought about considerable incomes, so he could realize his objectives in the field of culture, too. His glory — and his figure — is commemorated by a number of statues, reliefs, paintings, illustrations in books and by medals. This short essay treats three of the contemporary medals from the collection of the Hungarian National Museum, which show the portrait of the king. Each of them are archetypes of later specimens.

Vera G. Héri
DIE MÜNZEN VON MATTHIAS HUNYADI IN DER SAMMLUNG
DES UNGARISCHEN NATIONALMUSEUMS

Resümee

Die von den Anjou-Herrschern eingeleiteten zentralisierenden Bestrebungen wurden von König Matthias zur Entfaltung gebracht. Er schuf die zentralisierte ständische Monarchie, kam durch seine zielbewußte Wirtschaftspolitik zu bedeutenden Einnahmen und konnte somit auch seine kulturellen Zielsetzungen verwirklichen. Sein Ruhm und seine Gestalt wurden durch viele Statuen, Reliefe, Gemälde, Kodexillustrationen und Gedenkmünzen bewahrt. In dieser Studie werden drei von den zeitgenössischen Gedenkmünzen behandelt, die das Proträt des Königs zeigen und sich in der Münzsammlung des Nationalmuseums befinden. Jede von ihnen ist das Vorbild und der Grundtypus späterer Stücke.

Вера Г. Хери
МЕДАЛИ МАТЬЯША ХУНЬАДИ В КОЛЛЕКЦИИ
ВЕНГЕРСКОГО НАЦИОНАЛЬНОГО МУЗЕЯ

Резюме

Король Матьяш довел до конца стремления из династии Анжу, направленные на централизацию власти. Он создал централизованную сословную монархию. Благодаря проводимой им целенаправленной экономической политике король располагал большими доходами, на основе чего ему удалось осуществить свои целеустремления в области культуры. Облик короля Матьяша и его слава были увековечены в скульптурах, на картинах, барельефах, иллюстрациях кодекса и медалях. В настоящей статье описываются три медали, хранимые в нумизматическом отделе Национального Музея. Каждая из этих медалей в дальнейшем послужила прототипом и прообразом для дальнейших работ, изображавших короля Матьяша.